

Lilla Walas, Wiesław Fidecki, Iwona Adamska-Kuźmicka, Agnieszka Sadurska, Mariusz Wysokiński, Marta Czekirda

Katedra Rozwoju Pielęgniarstwa, Wydział Pielęgniarstwa i Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Wybrane elementy kształcenia praktycznego w opinii studentów pielęgniarstwa

Some elements of practical classes in students' of nursing opinions

Adres do korespondencji:

mgr Lilla Walas
Katedra Rozwoju Pielęgniarstwa,
Wydział Pielęgniarstwa
i Nauk o Zdrowiu UM w Lublinie
Al. Raclawickie 1, 20-059 Lublin
tel.: (0 81) 528 88 96
e-mail: lilawalas@interia.pl

STRESZCZENIE

Wstęp. Umożliwienie studentom wyrażenia swych sądów dotyczących zadowolenia z kształcenia zawodowego jest jednym z ważnych elementów oceny procesu kształcenia dokonywanym przez nauczycieli. Stanowi to istotny element monitorowania jakości kształcenia.

Cel pracy. Poznanie opinii studentów studiów I stopnia na kierunku pielęgniarstwa, dotyczących realizacji pierwszych zajęć praktycznych w warunkach szpitalnych.

Materiał i metody. W badaniach wykorzystano autorski kwestionariusz ankiety. Wyniki badań poddano analizie statystycznej z wykorzystaniem testu chi-kwadrat.

Wyniki i wnioski. Stwierdzono, że poziom zadowolenia studentów z realizacji procesu kształcenia zawodowego w ramach zajęć praktycznych z podstaw pielęgniarstwa utrzymuje się na poziomie średnim. Pierwsze zajęcia praktyczne dały studentom pielęgniarstwa w większości możliwość pozytywnej weryfikacji decyzji o wyborze zawodu.

Problemy Pielęgniarstwa 2008; 16 (3): 280–284

Słowa kluczowe: kształcenie pielęgniarzek, jakość kształcenia

ABSTRACT

Introduction. One of the major elements of marking educational process held by teachers is enabling students to express their opinions about the satisfaction with education. It is an essential part of supervising the quality of education.

Aim. The main aim of the pilot study was learning about opinions held by students of 1st degree studies with the reference to realization of first classes conducted in hospital condition.

Material and methods. Author's original opinion pool was used. The results were employed statistical analysis of the data, using χ^2 test.

Conclusions and results. It was discovered that the level of students' satisfaction with the reference to realization of first classes conducted in hospital condition is average. First classes enable most of the students to verify their decision about occupation choice.

Nursing Topics 2008; 16 (3): 280–284

Key words: nurses education, quality of education

Wstęp

Pierwsza konfrontacja z przyszłym zawodem ma dla studentów pielęgniarstwa bardzo duże znaczenie. Ma to miejsce podczas zajęć praktycznych z przedmiotu

„Podstawy pielęgniarstwa”, realizowanych po pierwszym roku kształcenia.

Większość studentów swoje wyobrażenie o przyszłym zawodzie kształtuje zwykle, opierając się na nielicznych kontaktach własnych lub członków rodziny z placów-

kami ochrony zdrowia. Nierzadko opinie młodych ludzi na temat pracy pielęgniarki kreowane są przez media [1–3].

Dopiero pierwszy kontakt z przyszłą pracą w czasie zajęć praktycznych, kiedy adepci zawodu mogą podjąć „próbę pracy” w warunkach naturalnych, stwarza okazję do weryfikacji wyobrażeń z rzeczywistością i pozwala stwierdzić, czy wybór kierunku kształcenia był słuszny.

W czasie zajęć na oddziałach szpitalnych studenci mają możliwość wykonywania i doskonalenia umiejętności, które nabyli podczas pierwszego roku kształcenia. Są to między innymi czynności pielęgnacyjno-higieniczne, instrumentalne, komunikacja interpersonalna; nabywanie umiejętności współpracy w zespole itp.

Kadra nauczycielska czuwa nad przygotowaniem merytorycznym i organizacyjnym zajęć oraz sprawuje opiekę nad studentami w warunkach szpitalnych. Corocznie dokonuje również podsumowania tego aspektu szkolenia zawodowego, umożliwiając studentom wyrażenie swoich opinii dotyczących przebiegu praktyk w zakresie merytorycznym i organizacyjnym oraz na temat zdobytych doświadczeń w konfrontacji z przyszłym zawodem.

Umożliwienie studentom wyrażenia swych sądów dotyczących zadowolenia z aspektu praktycznego kształcenia zawodowego jest jednym z ważnych elementów samooceny procesu kształcenia dokonywanym przez nauczycieli. Stanowi to istotny element monitorowania jakości kształcenia.

„Niesformalizowana, indywidualna samokontrola i samoocena ma ogromne znaczenie zarówno dla studentów, jak i dla nauczycieli. Praca każdego nad samym sobą wynikająca z motywacji wewnętrznej do rozwoju naukowego stanowi bazę do stałego podnoszenia jakości kształcenia. Wkład pracy każdego członka społeczności akademickiej wpływa na osiągnięte rezultaty kształcenia, a zaangażowanie w życie uczelni wiąże emocjonalnie, wpływa zarazem na wspólne doskonalenie jakości nauki” [4].

Cel pracy

Celem badań było poznanie opinii studentów studiów I stopnia na kierunku pielęgniarstwo dotyczących realizacji pierwszych zajęć praktycznych w warunkach szpitalnych w ramach przedmiotu „Podstawy pielęgniarstwa” oraz ich poglądów dotyczących wykonywania przyszłego zawodu.

Materiał i metody

Grupę badawczą stanowiło 123 studentów II roku kierunku pielęgniarstwa, studiów I stopnia Uniwersytetu Medycznego w Lublinie. Badania przeprowadzono

w październiku 2007 roku, bezpośrednio po zakończeniu pierwszych zajęć praktycznych w oddziałach internistycznych lub opiekuńczo-leczniczych lubelskich szpitali. W badaniach wzięli udział głównie studenci w wieku 20 i 21 lat (89,4%). Najstarsi studenci byli w wieku 27 lat (1,6%), najmłodszy — 19 lat (1,6%). Większość grupy stanowiły kobiety — 117 osób (95,1%).

Badania przeprowadzono na podstawie autorskiej ankiety, składającej się z metryczki i 8 pytań zamkniętych. Wyniki badań poddano analizie statystycznej z wykorzystaniem testu chi-kwadrat.

Studenci wyrazili pisemną zgodę na dobrowolny i anonimowy udział w badaniach. Wyniki badań stanowiły ważny element corocznego podsumowania realizacji zajęć praktycznych z przedmiotu „Podstawy pielęgniarstwa”.

Wyniki

Poproszono studentów o określenie (w skali od 0 do 5) stopnia zadowolenia z następujących aspektów zajęć praktycznych:

- organizacja zajęć (wykorzystania czasu pracy w oddziale, organizacji pracy na dyżurze, korzystania z szatni itp.);
- doskonalenie umiejętności pielęgniarstkich, takich jak: czynności higieniczno-pielęgnacyjne i czynności instrumentalne;
- doskonalenie umiejętności komunikowania się z pacjentami;
- współpraca z zespołem terapeutycznym;
- współpraca z opiekunem grupy.

Organizację zajęć najwięcej osób oceniło na 4 (48,0%). Bardzo dobrze (na 5) ten aspekt zajęć oceniło 23,6% badanych, a na 3 oceniło 22,8% studentów. Tylko niewielka grupa osób nisko oceniła organizację zajęć, czyli na 1 i 2 (5,6%).

Analizując satysfakcję z wykonywania i doskonalenia czynności pielęgniarstkich w czasie zajęć praktycznych, stwierdzono, że większe zadowolenie dało studentom wykonywanie czynności instrumentalnych niż higieniczno-pielęgnacyjnych. W zakresie wykonywania czynności higienicznych u pacjentów najwięcej osób oceniło poziom zadowolenia na 3 (26,8%) i 4 (29,3%), natomiast w zakresie wykonywania zabiegów instrumentalnych prawie połowa badanych studentów (48,0%) oceniła satysfakcję na 5.

Żadna osoba nie określiła zadowolenia z wykonywania zabiegów instrumentalnych w stopniu 0, tylko 1,6% na poziomie 1, natomiast wykonywanie czynności higieniczno-pielęgnacyjnych bardzo nisko (0–1) oceniło aż 14,6% osób.

Komunikowanie się z pacjentami na 5 oceniło najwięcej, bo 48,0% studentów, znaczna liczba badanych oceniła ten aspekt na 4 (35,0%). Średnio zadowo-

Tabela 1. Ocena zadowolenia studentów z poszczególnych aspektów zajęć praktycznych z przedmiotu „Podstawy pielęgniarstwa”
Table 1. Some aspects of practical classes within the frame work of Rudiments of Nursing — an assesment of satisfaction

Aspekt zajęć praktycznych	Średnia ocen w skali 0–5
Przygotowanie organizacyjne zajęć praktycznych	3,87
Wykonywanie czynności higieniczno-pielęgnacyjnych u pacjentów	3,0
Wykonywanie czynności instrumentalnych	4,13
Komunikowanie się z pacjentami	4,24
Współpraca z opiekunem grupy	4,06
Współpraca z zespołem terapeutycznym	3,93
Subiektywna ocena przygotowania merytorycznego studenta do zajęć w szpitalu	3,75
Wykorzystanie wiedzy teoretycznej w dziedzinie praktyki pielęgniarstwiej	3,70

nych z tego elementu pracy (na 3) było 12,2% badanych, a tylko 4,8% określiło poziom zadowolenia w tym zakresie nisko — na 0–2.

Współpracę z zespołem terapeutycznym najwięcej osób (44,7%) oceniło na 4, znaczna grupa studentów oceniła tę współpracę na 5 — 30,1%, a 17,9% na poziomie średnim (3). Zadowolenie ze współpracy w stopniu bardzo niskim (0–2) określiło 7,3% badanych.

Komunikowanie i współpracę z opiekunem grupy prawie połowa badanych (48,8%) oceniła bardzo dobrze — na 5. Duża część studentów oceniła tę współpracę dobrze, czyli na 4 (28,5%). Na poziomie średnim zadowolonych było 13,0% studentów, natomiast oceny niskie (0–2) postawiło 9,7% osób.

Zapytano studentów, jak po odbyciu zajęć oceniają swoje przygotowanie do pierwszych zajęć praktycznych w warunkach naturalnych. Najwięcej osób wystawiło sobie ocenę dobrą — 4 (62,60%). Na poziomie dostatecznym swe przygotowanie oceniło 23,6% osób, a bardzo dobrą ocenę postawiło sobie 9,8% studentów. Tylko 4,1% badanych określiło swe przygotowanie jako bardzo niskie (0–2).

Podobnie oceniają studenci zadowolenie z możliwości wykorzystania swej wiedzy i umiejętności w praktyce. Ponad połowa badanych (53,7%) oceniła ten aspekt zajęć na 4. Na poziomie średnim (3) ocenili możliwości wykorzystania wiedzy i umiejętności studenci w 26,8%, natomiast wysoko (na 5) w 12,2%.

W tabeli 1 przedstawiono średnie ocen zadowolenia z omawianych elementów zajęć praktycznych realizowanych w ramach przedmiotu „Podstawy pielęgniarstwa”.

Największe zadowolenie dało studentom komunikowanie się z pacjentami (średnia ocen 4,24), najmniejsze zaś wykonywanie czynności higienicznych (3,0). Pozostałe elementy mieszczą się na średnim poziomie zadowolenia. Ogólna średnia ocen zadowolenia z przedstawionych aspektów zajęć praktycznych wyniosła 3,84.

Pierwsza konfrontacja z rolą zawodową pielęgniarki pozwala młodym ludziom zweryfikować swe poglądy na temat przyszłej pracy. Wśród badanych 67,5% osób zadeklarowało, że ich wybór kierunku kształcenia był świadomy, natomiast 32,5% studentów określiło swój wybór jako przypadkowy.

Zapytano więc studentów, w jaki sposób zajęcia praktyczne wpłynęły na ich poczucie słuszności wyboru zawodu. Najwięcej osób (54,5%) odpowiedziało, że zajęcia praktyczne „raczej” utwierdziły ich w wyborze zawodu, a 25,2% studentów „zdecydowanie” potwierdziło słuszność decyzji. Tylko 6,1% osób stwierdziło, że praktyki w szpitalu „zdecydowanie nie” wpłynęły na poczucie słuszności wyboru.

Zależność między wyborem kierunku kształcenia a potwierdzeniem słuszności wyboru po zajęciach praktycznych poddano analizie statystycznej przy użyciu testu chi-kwadrat. Stwierdzono istotną statystycznie zależność ($p = 0,00015$).

Analizę zależności między omawianymi zmiennymi przedstawiono w tabeli 2.

Na podstawie analizy danych stwierdzono, że studenci, którzy świadomie wybrali kierunek kształcenia, w przeważającej większości pozytywnie zweryfikowali swój wybór po zajęciach praktycznych. Również znaczna grupa badanych określająca swój wybór jako przypadkowy stwierdziła po odbytych praktykach, że ich decyzja o podjęciu studiów pielęgniarstwiej była słuszna.

Dyskusja

Podkreślenia wymaga fakt, że omawiane wyniki badań dotyczą pierwszych zajęć praktycznych studentów pielęgniarstwa, czyli pierwszego kontaktu studentów z przyszłym zawodem.

Tabela 2. Opinie studentów dotyczące wyboru kierunku kształcenia

Tabela 2. A students opinion on choice of specialization

Wybór zawodu/ /potwierdzenie słuszności	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Brak wpływu	Razem
Świadomy	22,0%	35,0%	0,8%	4,1%	5,7%	67,6%
Przypadkowy	3,2%	19,5%	5,7%	2,4%	1,6%	32,4%
Ogólnie	25,2%	54,5%	6,5%	6,5%	7,3%	100%

$\chi^2 = 0,00015$ (***) $p < 0,001$

Po analizie wyników badań potwierdzono wnioski uzyskane w roku ubiegłym, tzn.: najczęściej satysfakcji studenci czerpali z realizacji czynności instrumentalnych, a najmniej zadowolenia sprawiało im wykonywanie czynności opiekuńczo-pielęgnacyjnych, chociaż wykonywanie czynności higienicznych otrzymało w tym roku nieco wyższą ocenę niż w ubiegłym (2007 rok — 3,0; 2006 rok — 2,69). Wyniki te znajdują potwierdzenie we wnioskach z badań studentów lubelskiej AM wykonanych w latach 2005 i 2006, przeprowadzonych w podobnym obszarze badawczym oraz z badań studentów białostockiej Akademii Medycznej [5–7].

Większość studentów wybrała świadomie kierunek kształcenia, a zajęcia w warunkach naturalnych pozwoliły na weryfikację słuszności wyboru. Sprawując bezpośrednio opiekę nad pacjentami, studenci w większości pozytywnie ocenili wybór zawodu. Podobne wyniki uzyskano w badaniach studentów pielęgniarstwa innych uczelni w Polsce [8, 9]. Konieczność monitorowania motywacji wyboru tego kierunku podkreślają także badacze z CM UJ w Krakowie, uzasadniając wpływ motywacji na sprawność kształcenia [10].

Porównywanie wyników badań w kolejnych latach kształcenia zawodowego pielęgniarzek pozwala na monitorowanie jakości kształcenia praktycznego. Wyłonienie elementów kształcenia nisko ocenianych przez studentów jest wskaźnikiem do poszukiwania przyczyn takiego stanu i skłania do interwencji na praczej.

Analiza porównawcza z ostatnich lat kształcenia pozwala stwierdzić, że w opinii studentów poziom kształcenia praktycznego z przedmiotu „Podstawy pielęgniarstwa” można określić na poziomie średnim. Nie stwierdzono bardzo niskiego poziomu zadowolenia studentów w żadnym z badanych obszarów.

Można przypuszczać, że powtarzające się niskie oceny dotyczące wykonywania czynności higieniczno-pielęgnacyjnych u pacjentów wynikają ze specyfiki tych czynności związanych z najbardziej intymną

sferą funkcjonowania organizmu człowieka, często znacznym wysiłkiem fizycznym koniecznym do ich wykonywania oraz tym, że młodzi ludzie muszą pokonać szereg barier wewnętrznych dotyczących tej sfery czynności pielęgnacyjnych.

Pozytywnym aspektem kształcenia praktycznego są dobra ocena komunikacji i współpracy z opiekunami grup (nauczycielami) oraz dość dobra samoocena studentów w zakresie przygotowania merytorycznego do zajęć i stopnia wykorzystania zdobytej wiedzy w czasie zajęć praktycznych. Są to jedne z ważniejszych wyróżników jakości usług w szkolnictwie wyższym [11]. Należy jednak podejmować działania w kierunku poprawy wyróżnika skuteczności, czyli zdobywania podstawowej wiedzy i umiejętności w dziedzinie pielęgniarstwa, aby wzrastała samoocena studentów w tym zakresie.

Wnioski

1. Zadowolenie z kształcenia praktycznego w zakresie „Podstaw pielęgniarstwa” studenci określają na poziomie średnim, przy czym niskie zadowolenie związane jest głównie z wykonywaniem czynności pielęgnacyjno-higienicznych, a wysokie — z realizacją zadań instrumentalnych.
2. Bardzo dobrze studenci oceniają komunikowanie się i współpracę z opiekunami w czasie zajęć w szpitalu.
3. W wynikach badań potwierdzają się wnioski uzyskane w tym samym obszarze badawczym z poprzedniego roku, że studenci w większości świadomie wybierają pielęgniarstwo i wiążą z nim swą przyszłość zawodową. Pierwsze zajęcia praktyczne w szpitalu stanowią dla nich, w przeważającej większości, pozytywną weryfikację wyboru zawodu.
4. Wysiłki dydaktyczne powinny zmierzać nieustannie w kierunku pomocy studentom w skuteczności zdobywania podstawowej wiedzy i umiejętności w dziedzinie pielęgniarstwa.

Piśmiennictwo

1. Grabowska H., Grabowski W., Gaworska-Krzemińska A., Krajewska M., Grzegorzczak M. Motywy wyboru zawodu pielęgniarki w opinii studentów I roku studiów stacjonarnych kierunku pielęgniarstwo. *Problemy pielęgniarstwa* 2006; 1–2: 111–113.
2. Kulik H., Eszyk J., Ordys D., Kołodziej W. Motywy i okoliczności wyboru zawodu pielęgniarki. *Problemy pielęgniarstwa* 2004; 1–2: 76–79.
3. Gałuszka A., Zalewska-Puchała J., Kolonko J. Wartości i dążenia życiowe studentów pielęgniarstwa, a motywy wyboru zawodu i wyobrażenia o nim. *Problemy pielęgniarstwa* 2006; 1–2: 115–121.
4. Godzwon Z. Miejsce samooceny w doskonaleniu zarządzania jakością. W: Wosik D. (red.). *Systemy zapewniania jakości w szkolnictwie wyższym — aspekty praktyczne*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2007: 248.
5. Walas L., Ślusarska B., Szyszkowska M., Zarzycka D. Rola kształcenia praktycznego w przygotowaniu do zawodu pielęgniarki. *Medycyna Dydaktyka Wychowanie* 2006; 38 (5): 40–44.
6. Krajewska-Kułał E., Lewko J., Jankowiak B., Łukaszyk C., Klimaszewska K., Kowalczyk K. Ocena systemu kształcenia licencjackiego na kierunku pielęgniarstwo w opinii studentów Wydziału Pielęgniarstwa i Ochrony zdrowia Akademii Medycznej w Białymstoku. *Pielęgniarstwo XXI wieku* 2006; 1/2 (14/15): 83–89.
7. Walas L., Adamska-Kuźmicka I., Czekirda M., Sadurska A., Wysokiński M., Fidecki W. Zajęcia praktyczne w opinii studentów na przykładzie studiów I stopnia kierunku Pielęgniarstwo Akademii Medycznej w Lublinie. *Problemy pielęgniarstwa* 2007; 2/3: 168–171.
8. Kądalska E., Fronczyk K. Motywy wyboru studiów licencjackich na kierunku pielęgniarstwo w Polsce. *Pielęgniarstwo XXI wieku* 2006; 1–2: 111–114.
9. Kądalska E., Fronczyk K., Wrońska I. Postrzeganie zawodu pielęgniarki przez studentów studiów licencjackich. *Pielęgniarstwo XXI wieku* 2006; 1–2: 115–119.
10. Majda A., Zahradniczek K. Motywy wyboru studiów na kierunku pielęgniarstwo — licencjat. *Ogólnopolska Konferencja Naukowa: Nowe aspekty akademickiego kształcenia pielęgniarzek i położnych*. Lublin 2002.
11. Wosik D. Jakość kształcenia w szkolnictwie wyższym — sposoby definiowania, metody zapewnienia i oceny, zarządzanie. W: Wosik D. (red.). *Systemy zapewniania jakości w szkolnictwie wyższym — aspekty praktyczne*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2007: 16–17.